

tottabb formájú mezőgazdasági területeket elsősorban a telltől déli és északnyugti irányba fekvő magasabb hátakon kell keresnünk.¹⁹⁸ A palinológiai vizsgálatok hiányában a megművelt területek pontos elhelyezkedését és méreteit – egyelőre – nem tudjuk meghatározni.

Úgy véljük, a gazdaságilag kiaknázott területek pozícionáltsága a tell szatellit-telepeinek térbeli helyzetétől is függött. (91. kép) Míg az Otomani I időszakban az egyetlen külső település (Bobáld I-1b) a tell belső védőárkának szomszédságában helyezkedik el (a központi teleptől légvonalban 96 m) a mezőgazdasági területeket is a központi telep közvetlen közelében mintegy 700 m-es sugarú körön belül kell elképzelnünk. (92–93. kép) Ha a von Thünen-modell értelmében feltételezett állatállomány összehozására kijelölt övezet létezett, akkor erre ideális területet kínált a szatellit-településtől egy befolyó által elválasztott dombhát, amely lenyúlt a Mérges árterületéig. A szóban forgó terület ilyen gazdasági felhasználása az Otomani II időszakig tarthatott, ugyanis ekkor itt alakul ki egy újabb szatellit-település (Bobáld II, a központi teleptől számítva légvonalban 269 – 380 m). (94–95. kép)

Az Otomani II időszakban a tell szatellit településgyűrűje a tovább élő Bobáld I-1b, a Bobáld II mellett még két távolabb elhelyezkedő (Bobáld VI a központi teleptől légvonalban 1,8 km és a Nagykároly-Spitz a központi teleptől légvonalban 3 km) nyílt települést tartalmazott. (96–97. kép) A szatellit-telepek kivétel nélkül a telltől nagyrészt északkeleti irányban találhatók. A mezőgazdasági területek ettől déli és északnyugati irányban terülhettek el a Mérges teraszán – a von Thünen-Chisholm-modell javasolta – 700 m / 1–2 km sugarú gazdasági területen. A Nagykároly-Spitz település körül valószínűleg főként állattartási övezet lehetett, hiszen a folyószabályozás előtti időszakban a terület nagyrésze ártér volt.

A felvázolt tájhasználati rendszer némi módosulással megmaradhatott az Otomani III periódusban is. A tell közvetlen szomszédságában található Bobáld I-1b illetve a Bobáld II külső telepek megszűnnek a Középső Bronzkor III időszakára. Szerepüket a tell déli oldalán kialakult Bobáld I-2a vehette át (a központi teleptől légvonalban 140 m). (98. kép) Ebben az időszakban tovább élnek a Bobáld VI. és Nagykároly-Spitz települések közösségei.

A régészeti leletanyag: Kerámia

A nagykárolyi tell illetve az Otomani-Gyulavarsánd kultúrkomplexum időrendjének és fejlődési szakaszainak megállapítása a kerámia elemzésén alapul.

A bűtykökkel kombinált, vésett vagy besímított spiráldíszes Otomani-Gyulavarsánd kerámia a középső

wahrscheinlich eine Tierhaltungszone, weil der größte Teil des Gebietes vor der Zeit der Stromregulierung Überschwemmungsgebiet gewesen war.

Das dargestellte Landnutzungssystem blieb mit wenigen Änderungen auch in der Phase Otomani III bestehen. Die dem Tell benachbarten äußeren Siedlungen Bobald I-1b und a Bobald II erlischen in der III. Periode der mittleren Bronzezeit. Ihre Rolle wurde von der auf südlicher Seite des Tells entstandenen Siedlung, Bobald I-2a übernommen (140m Luftlinie von zentraler Siedlung). (Abb. 98.) Während dieses Zeitraums lebten die Gemeinschaften der Siedlungen Bobald VI. und Carei-Spitz (Nagykároly-Spitz) weiter.

Das archäologische Fundgut: Keramik

Die Feststellung der Chronologie und der Entwicklungsphasen des Kulturkomplexes Otomani-Gyulavarsánd erfolgte aufgrund der Analyse der Keramik.

Die in Kombination mit Buckelverzierung, mit geritzten und geglätteten Spiralen verzierte Keramik von Otomani-Gyulavarsánd bildet die hervorragenden Kreationen der mittelbronzezeitlichen Töpferei. Die Wagenmodellminiaturen und die Tonstatuetten, die sog. Idole sind ziemlich interessante und sehr seltene Töpferwaren. Der ausgeglichene, klassische Geschmack der früheren Zeiten wurde am Ende des Zeitalters von einem intensiv verzierten, beinahe „barocken“, Formenschatz (plastische Oberflächen, größere, gespitzte Buckelverzierungen) abgelöst. Dieser Prozess ist ein allgemeines Phänomen der Endphase der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken.

Man kann einige Parallele der mittelbronzezeitlichen Gefäßtypen des Tells von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) und der verwendeten Ornamentik im Fundmaterial der nordostungarischen Tellsiedlungen bemerken.¹⁹⁹ Die am Anfang der mittleren Bronzezeit auffindbaren Ähnlichkeiten in Form und Ornamentik dauern während der gesamten mittleren Bronzezeit fort.

Die in der Formenwelt der unterschiedlichen Phasen der Otomani-Kultur mit kleineren Veränderungen fortdauernden Leitformen²⁰⁰ deuten auf eine kontinuierliche kulturelle Entwicklung hin, welche die gesamte mittlere Bronzezeit umfasste. Beweise dafür ergeben sich aus der Stratigraphie der Telle von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) und Tiream-Kendereshalom (Mezőterem-Kendereshalom).²⁰¹ Die Formenwelt der klassischen Phasen ist etwas gereifter, die strukturellen

bronzkori edényművesség kiemelkedő alkotásait jelenti. Különösen érdekes és ritka fazakas termékek a miniatűr kocsimodellek és az agyagszobrocskák, másnéven idolkok. A korai időszakok kiegyensúlyozott, klasszikus ízlésvilágát a korszak végére egy erőteljesebben díszített (plasztikusabb felületek, nagyobb méretű, hegyes bütyökdíszek), mondhatni „barokkos” formakincs váltja fel. Ez a folyamat a Kárpát-medencei középső bronzkor záró szakaszának általános jelensége.

A Nagykároly-Bobáld tell középső bronzkori edénytípusainak és ezek díszítőelemeinek párhuzamai az északkelet-magyarországi tell telepek leletanyagában találhatók meg.¹⁹⁹ A középső bronzkor legelején megkezdődő formai és ornamentikai hasonlóság megmarad a teljes középső bronzkor folyamán.

Az Otomani kultúra különböző fázisainak formavilágában apróbb módosulásokkal tovább élő vezérformák²⁰⁰ egy, a középső bronzkor teljes időszakát felölelő, folyamatos kulturális evolúcióról tanúskodnak. Ezt támasztja alá a Nagykároly-Bobáld és Mezőterem-Kendereshalom tellek rétegtana is.²⁰¹ A klasszikus fázisok gazdagabb formavilága viszonylag kiforrottabbá válik, az edények strukturális alkotóelemei jobban elkülönülnek egymástól. A kultúra mindhárom szakaszát tekintve nemcsak tipológiai eltérések vannak, hanem a típusok számaránya is változik.²⁰²

A Nagykároly-Bobáld tell kerámiájának elemzésekor megfigyeltük, hogy a korabronzkor-végi Szaniszló csoport fazakasságának alapformái még szórványosan előfordulnak az Otomani I leletanyagban.²⁰³ (99. kép) Az Otomani I telepek általánosan elterjedt edénytípusai közés soroljuk a váll és a nyakrész törésvonalában bütyökpárral díszített tálfazakakat. (100. kép) Ezek azonban korábban ismeretlen sekély besimításokkal díszített bögrék, kiscancsók és tálakkal társulnak. (101. kép)

Az Otomani kultúra II szakaszában új korsó és kancsótípusok jelennek meg. Az alacsony, nyomott gömbtestű szalagfüles bögréket korszakjelzőnek tekinthetjük. (102. kép) A régészeti feltárások során előkerülő bögrék száma jelentős, de ezek elsősorban pár alaptípust képviselnek. (103. kép)

A tipológiai változások sorozatát az Otomani IIIa periódusban bekövetkező alaki változások zárják le. A Koszideri korszak elejére, a nyomott gömbtestű, széles csavart besimításokkal díszített, magasított szalagfüles bögrék és kiscancsók válnak az edényművesség vezérformáivá. Az Otomani IIIb kerámia formakincse meglepően gazdag. A fellépő alaktani és ornamentikai eltérések ellenére, az Otomani III fazakasság egységes és egyöntetű. (104–105. kép)

Az Otomani kultúra fázisainak díszítőelemei közül a vésett díszek mutatják a legnagyobb változatosságot. Az

99. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Szaniszló/Saniszláu csoport csoportba tartozó korabronzkori kiscancsó

Abb. 99. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Kleinkrüge aus der frühbronzezeitlichen Szaniszló/Saniszláu-Gruppe

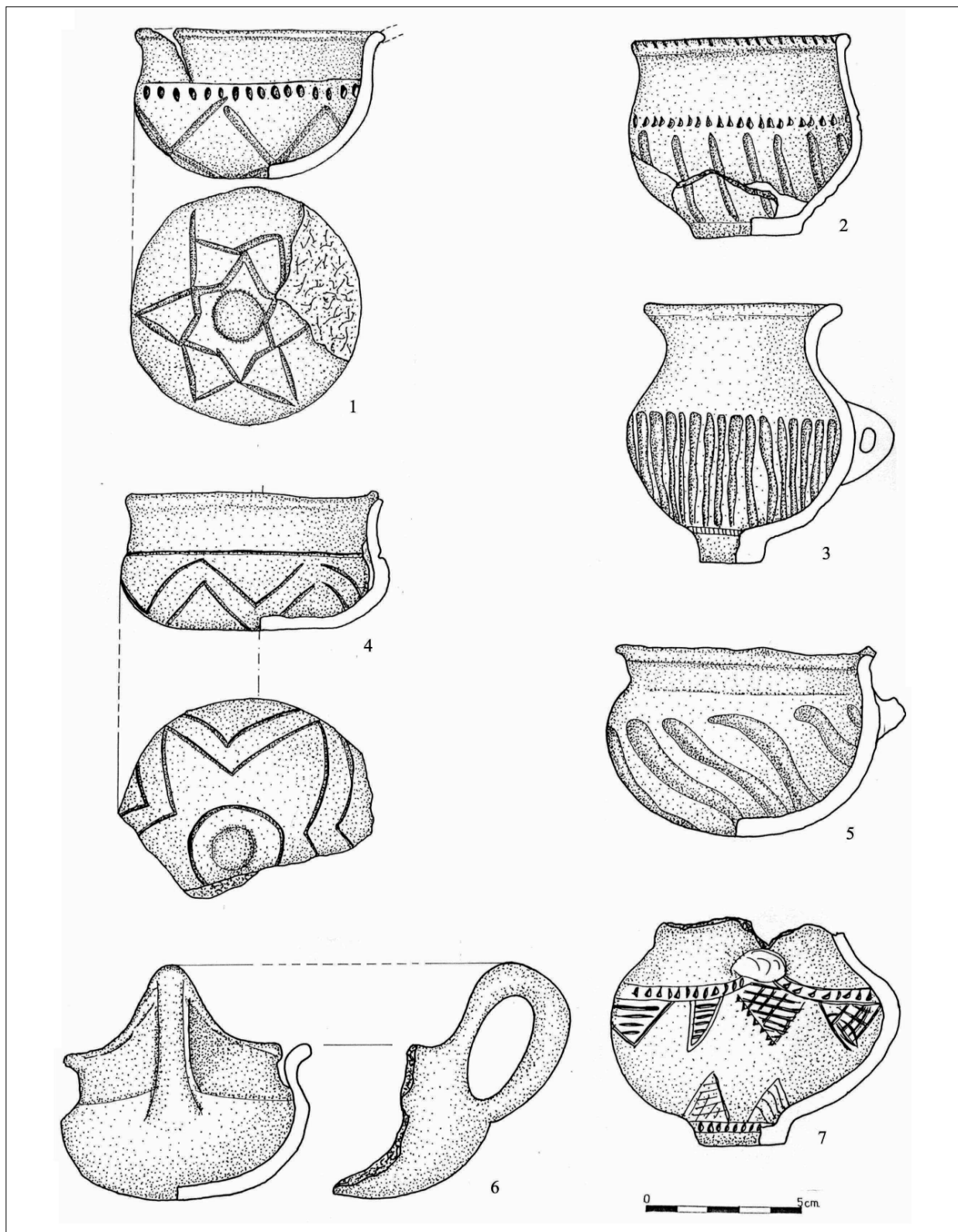

100. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó tálfazék

Abb. 100. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Schüssel (Schüsseltopf) aus der Schicht

Bestandteile der Gefäße können leichter differenziert werden. Angesichts der drei Phasen der Kultur, konnte man neben den typologischen Unterschieden sogar eine Änderung der Typenanzahl beobachten.²⁰²

Bei der Analyse der Keramik des Tells von Carei-Bobal (Nagykároly-Bobáld) bemerkten wir, dass die Grundformen der Töpferei vom Ende der Frühbronzezeit der Sanisláu-Gruppe (Szaniszló-Gruppe) im archäologischen Fundgut der Otomani I-Siedlungen sporadisch noch vorkamen.²⁰³ (Abb. 99.) Zu den allgemein verbreiteten Gefäßtypen der Otomani I-Siedlungen rechnen wir die Schüsseltöpfe, die auf der Bruchlinie zwischen dem Hals und der Schulter mit Buckelpaaren verziert wurden. (Abb. 100.) Diese erschienen zusammen mit früher unbekannten, mit eingeglätteten seichten Ornamenten verzierten Bechern, Kleinkrügen und Schüsseln. (Abb. 101.)

101. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó leletanyag

Abb. 101. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Fundmaterial aus der Schicht

Otomani I időszak legelterjedtebb díszítőelemei közül a seprűs és a karcolt vonaldíszek mellett, megemlítjük a fésűszerű eszközzel létrehozott vonalkötegeket. Az említett díszek főleg a durvább, hétköznapi használatra készült kerámia teljes felületét borítják. (106. kép)

Az általánosan alkalmazott vízszintes, függőleges, ferde vésett vonalpárok mellett, a rendezetlen karcolt vonalak a kultúra minden fázisában megtalálhatóak. Eddigi ismereteink szerint, a sekély, keskeny véséssel létrehozott vonalkötegek, a zegzugos és árkádszerű díszek egyedül az Otomani IIIa fejlődési szakaszból hiányoznak.

A vésett díszek a kultúra I.²⁰⁴ és II. szakaszában²⁰⁵ dominálnak és a IIIa szakaszban ritkábban fordulnak elő. (107. kép) A IIIb időszak mondhatni „barokkos” díszvilágában újra virágkorukat élik ezek a motívumok. A fazekasok gyakran alkalmazzák őket más díszítőelemekkel (benyomkodások, kannelúra) együtt, korábban ismeretlen összetettséggű mintákat alkotva. (108. kép)

A kultúra korai (Otomani I) fejlődési szakaszából ismert sekély kannelúra lehet vékonyabb, vésésszerű vagy vastagabb, árkolásszerű. Hasonló technikával hozták létre a végeiknél összekapcsolódó lefektetett „S”-ket. (109–110. kép) A besítmással létrehozott végeiknél összekapcsolódó lefektetett „S”-ek szélesebbé-, a jól ismert klasszikus kivitelezésűvé válnak az Otomani II fázisban. A III. időszakban a korábbi díszítőelemek nyújtottabb formában jelentkeznek.

A Máthé Sz. Márta által „primitiv early Gyulavarsánd channeling”-nek nevezett egyenes vagy ferde, sekély, besítmított díszek az Otomani II időszakban, szélesebb „klasszikus kannelúrává” válnak. Az Otomani IIIa szakaszban a díszítőelem keskenyebb.

Az Otomani IIIa szakasz meghatározó díszítőeleme a ferde, csavart besítmítás megjelenik a IIIb időszak néhány bögréjén is, de a kerámia zömét más díszítésekkel ékítették a fazekasok.

A díszítőelemek asszociációját figyelve észrevesszük, hogy az Otomani I időszak kerámiájára jellemző a díszítőelemek nagyobb arányú keveredése. A vésett vagy karcolt vonaldíszek általában kisebb vagy nagyobb búzaszem alakú bemélyítésekkel, esetleg apró bütykökkel keverednek. A sekély kannelúrák apró, finom bevagdósásokkal, vízszintes háromszög alakú betűzdelésekkel és vonaldíszekkel keverednek. (111. kép)

Az Otomani II időszakban a különböző edények felületén maximum két díszítőelem fordul elő.²⁰⁶ A leggyakrabban alkalmazott vésett díszek ritkábban keverednek más díszítőelemekkel. Az említett ornamentika benyomkodásokkal, esetleg bemélyítésekkel kitöltött vonalpárokkal társul. A hétköznapi használatú kerámia edénytípusainak díszítésében a bütykök, különböző for-

102. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani II rétegből származó kitöltött vésett vonalpárral díszített bögre

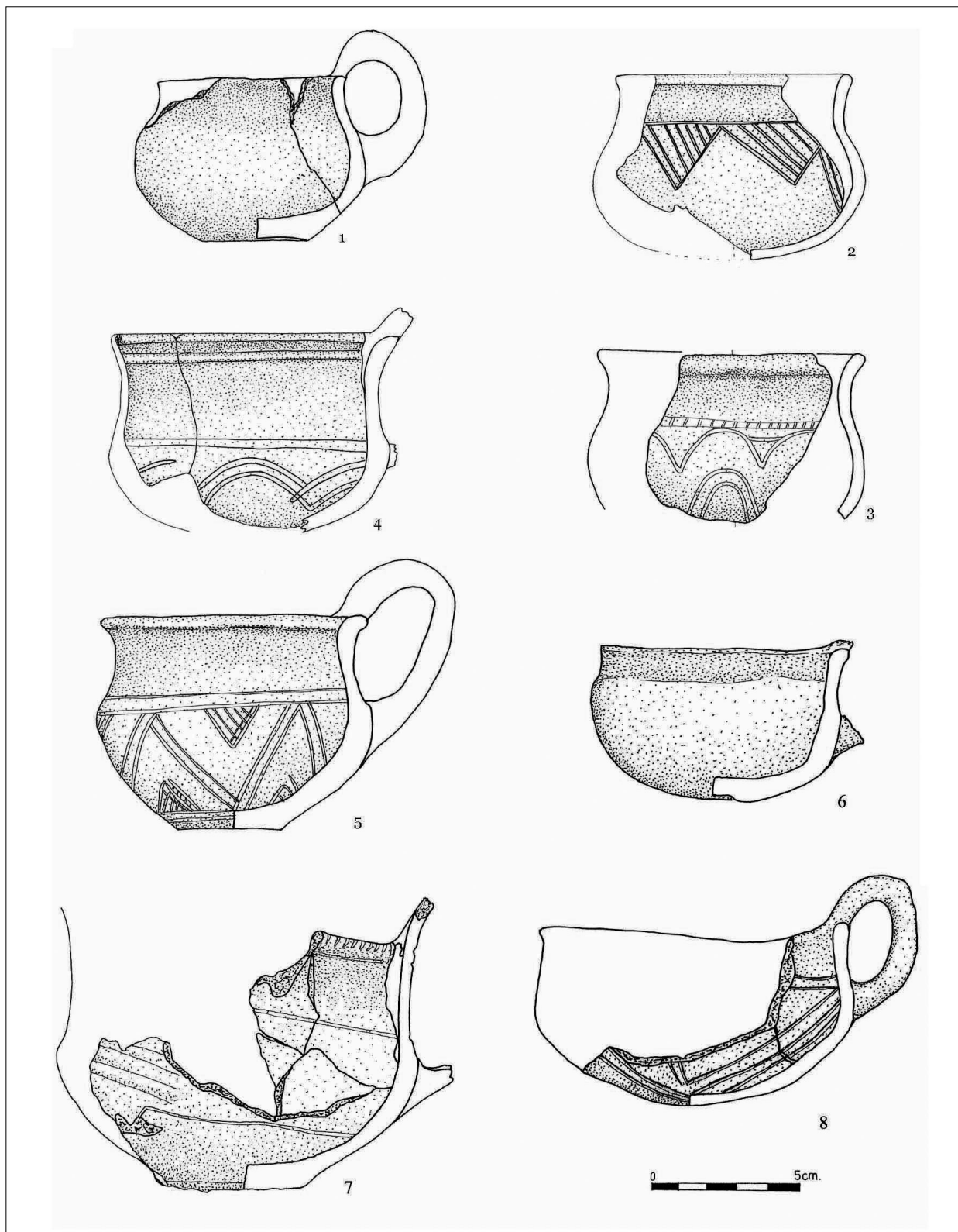
Abb. 102. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani II. Mit ausgefüllten geritzten Doppellinien verzierter Becher aus der Schicht

In der II Periode der Otomani-Kultur erscheinen neue Krugtypen. Die kleinen, kegelförmigen Becher mit Schleifenhenkel werden als Merkmal der Epoche betrachtet. (Abb. 102.) Die Anzahl der während der Freilegungsarbeiten entdeckten Becher ist sehr bedeutsam, diese vertreten aber nur einige Untertypen. (Abb. 103.)

Die Veränderungen der Formen in der Otomani IIIa-Periode schließen die Reihe der typologischen Veränderungen. Zum Anfang der Koszideri-Zeit die kugelförmigen Becher und Kleinkrüge mit erhöhten Schleifenhenkeln, mit eingeglätteten breiten tordierten Verzierungen bildeten die Leitformen der Keramik. Der Formenschatz der Keramik in der Otomani IIIb-Periode ist überraschend reich. Trotz der förmlichen und ornamentalen Unterschiede ist die Töpferei in der Otomani III-Periode einheitlich und einförmig. (Abb. 104–105.)

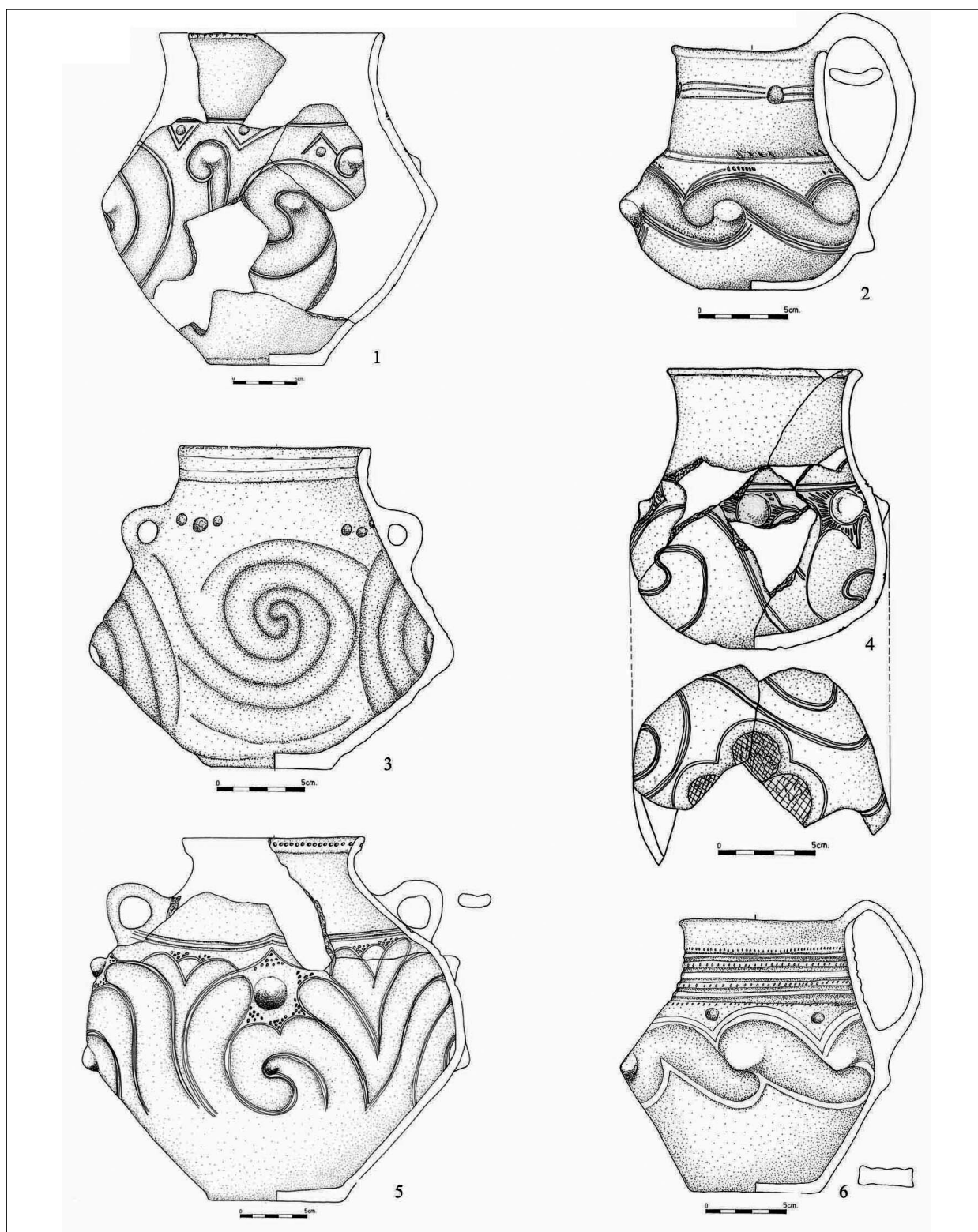
Die Ritzverzierungen zeigen innerhalb der Verzierungs-elemente von unterschiedlichen Phasen der Otomani-Kultur eine bedeutende Varietät. In der Otomani I-Periode erwähnenswert ist – außer der sehr häufig aufgetretenen Besenstrich- und Ritzlinienverzierung – die Kammstrichverzierung, die mit einem kammartigen Gerät gemacht wurde. Die bezeichneten Verzierungen kamen eher auf der ganzen Oberfläche der alltäglich gebrauchten Gefäße vor. (Abb. 106.)

Neben den allgemein verwendeten waagerechten, senkrechten, schrägen geritzten Doppellinien sind die ungeordneten Ritzlinien in allen Phasen der Kultur auffindbar. Nach unseren heutigen Erkenntnissen ist es wahrscheinlich, dass durch un tiefe, schmale Ritzung geschaffte Linien, die Zickzack- und arkadenartigen Ornamente nur in der Entwicklungsphase Otomani IIIa nicht vorhanden waren.

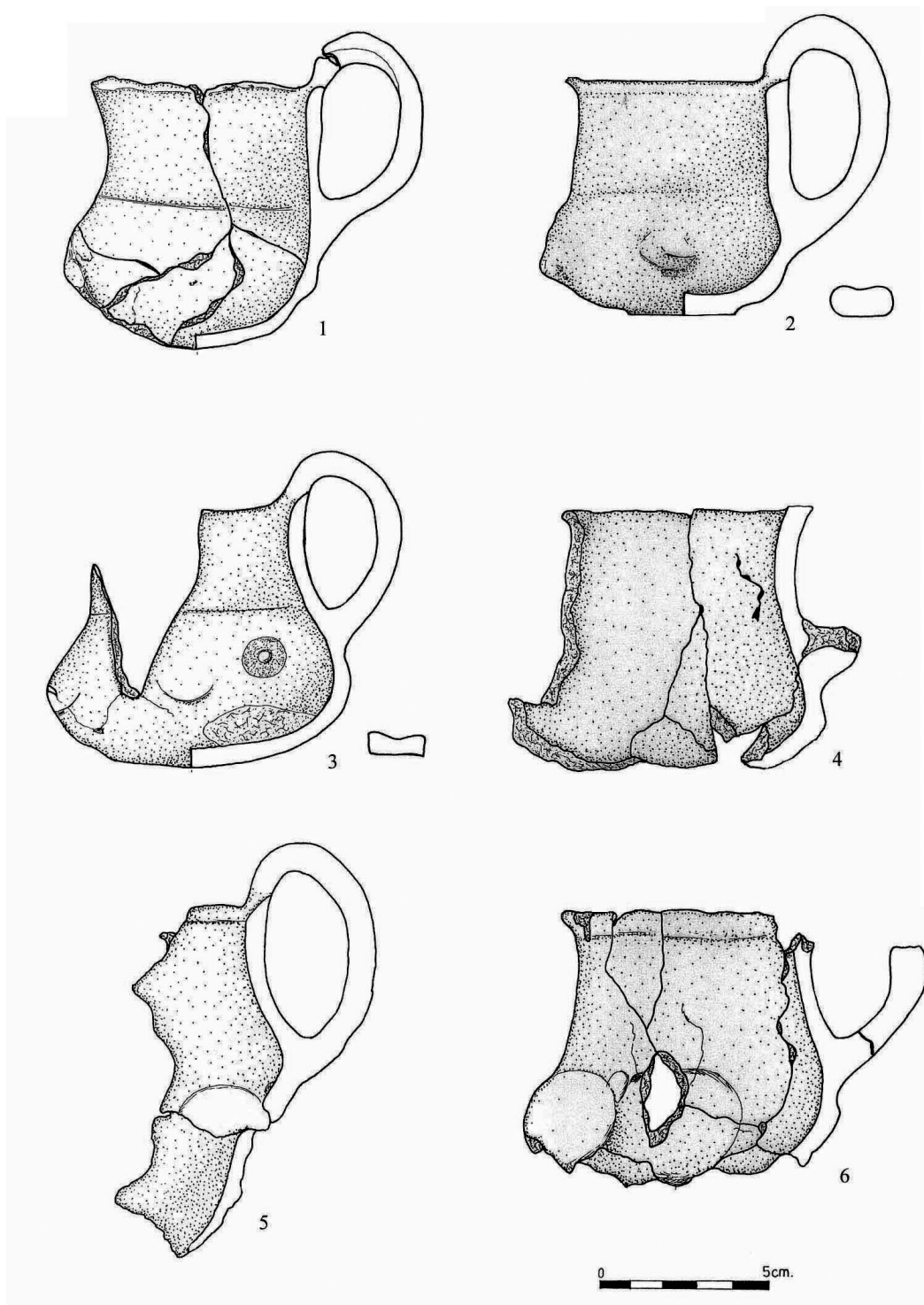

103. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani II rétegből származó leletanyag

Abb. 103. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani II. Fundmaterial aus der Schicht

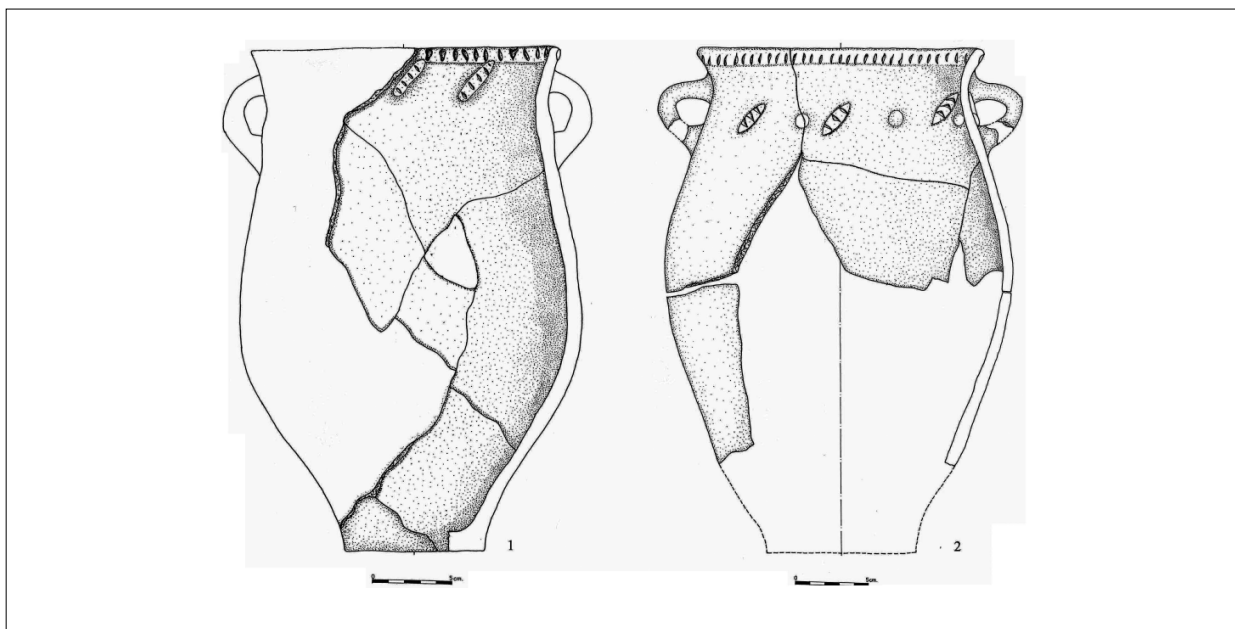

104. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani IIIb. Az S4/2001 szelvény G6 gödöréből származó leletanyag
 Abb. 104. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani IIIb. Fundmaterial aus der Grube G6 des Schnittes S4/2001

105. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani IIIb. Az S4/2001 szelvény G6 gödöréből származó leletanyag

Abb. 105. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani IIIb. Fundmaterial aus der Grube G6 des Schnittes S4/2001

106. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó leletanyag

Abb. 106. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Fundmaterial aus der Schicht

májú benyomkodásokkal vagy bordadíszekkel asszociálódnak. A fazakak esetében a benyomkodásokhoz rendezetlen vésett vonalakból és vonalkötegekből álló dísz csatlakozhat. A bögréket díszítő kannelúra búzaszem alakú bemélyítésekkel vagy kitöltött vésett vonalpárok-kal asszociált.

Az Otomani IIIa szakaszban a nagyobb méretű edények ornamentikájában a tapasztott díszek (bütykök, bordadíszek) különböző formájú benyomkodásokkal társulnak. Ez utóbbi ornamentikai kategória, pár esetben, rendezetlen karcolt vonalakból álló dísszel található együtt. A kiskancsókat és bögréket, általában kannelúra díszíti. A ferde csavart kannelúra, nem keveredik más elemekkel. A Nagykároly-Bobáld tell kerámiájában

107. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani II rétegből származó tál

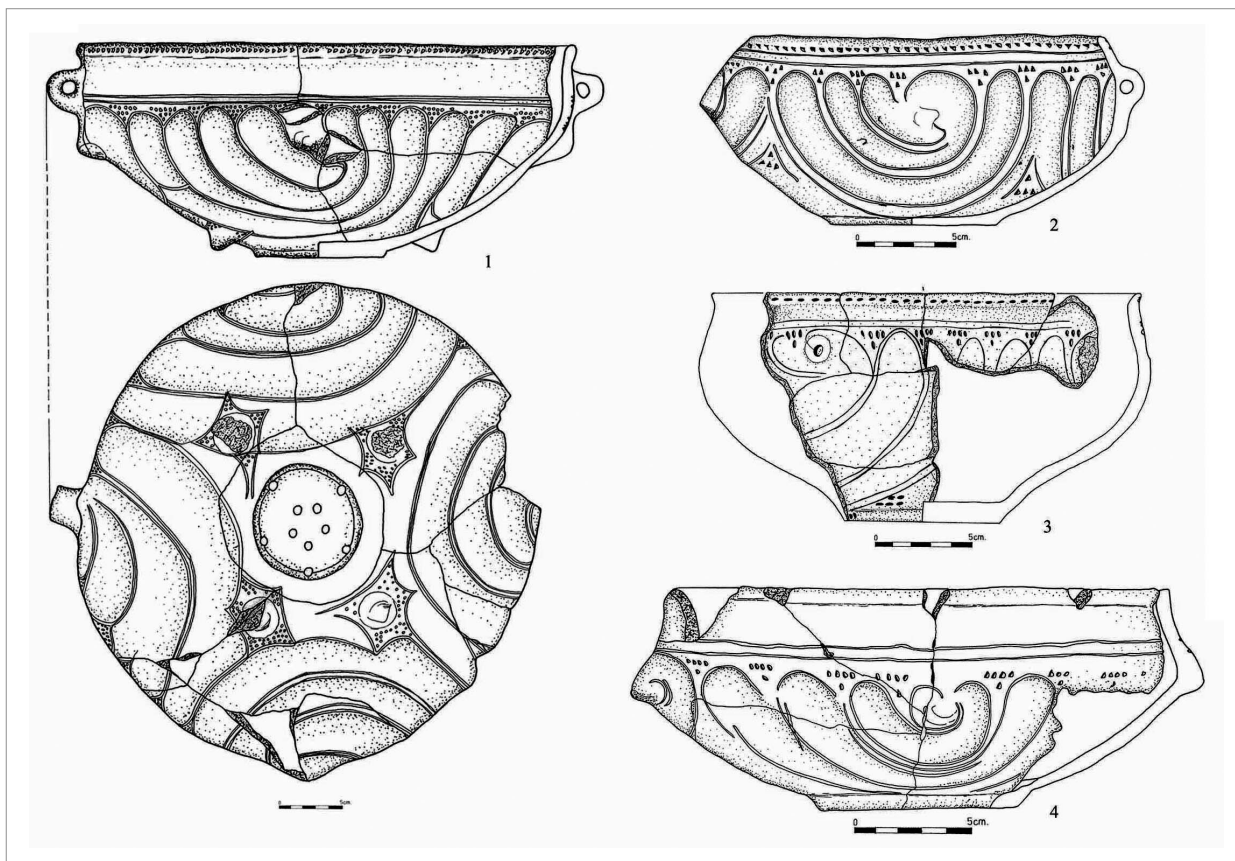
Abb. 107. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani II. Schüssel aus der Schicht

Die Ritzverzierungen sind in der I.²⁰⁴ und II.²⁰⁵ Phase der Kultur dominierend, in der Phase IIIa kommen sie nur in geringerer Anzahl vor. (Abb. 107.) In der Phase IIIb gelangten diese Motive wieder zu einer Hochblüte. Die Töpfer verwendeten diese Motive zusammen mit anderen Verzierungselementen (Abdrücken, Kannelierung), dadurch erstellten sie neue, früher unbekannte zusammengesetzte Motive. (Abb. 108.)

Die schon in der früheren Entwicklungsphase der Kultur (Otomani I) bekannte Kannelure kann schmäler, ritzartig oder breiter, riefungsartig sein. Mit Hilfe einer ähnlichen Technologie entstand das an Enden zueinander verbundene gelegte S – Muster. (Abb. 109–110.) Der eingeglättete, an Enden zueinander verbundene gelegte S-Buchstabe wurde in der Otomani II-Periode breiter, von gut bekannter, klassischer Ausführung. In der Phase III kommen die früheren Verzierungselemente in verlängerter Form vor.

Die von Máthé Márta als „primitiv early Gyulavarsánd channeling“ bezeichneten geradlinigen oder schrägen untiefen eingeglätteten Verzierungen in der Otomani II-Periode, werden zu breiten „klassischen Kanneluren“. In der Phase Otomani IIIa ist das Verzierungselement etwa schmäler.

Das maßgebliche Verzierungselement der Otomani IIIa-Phase, die schräge, tordierte Einglättung kam auch in der Phase IIIb, auf einigen Bechern vor, aber die meisten Töpferei-Erzeugnisse (Keramiken) wurden mit anderen Ornamenten verziert.

108. kép A Nagykaroly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani IIIb. Az S4/2001 szelvény G6 gödöréből származó leletanyag

Abb. 108. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykaroly-Bobáld). Keramik. Otomani IIIb. Fundmaterial aus der Grube G6 des Schnittes S4/2001

109. kép A Nagykaroly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó sekély kannelúrával díszített bögre

Abb. 109. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykaroly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Mit seichter Kannelur verzierter Becher aus der Schicht

110. kép A Nagykaroly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó sekély kannelúrával díszített bögre

Abb. 110. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykaroly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Mit seichter Kannelur verzierter Becher aus der Schicht

talált kihajló peremű, hengeres nyakú enyhén nyomott gömbtestű bögrét (112. kép / 1) díszítő besimítással létrehozott végeiknél egymásba kapcsolódó lefektetett „S”-ek sraffozott vésett háromszögsorral asszociálódnak, mintegy előrevetítve a következő alfázis ornamentikai tendenciáját. (112. kép)

A IIIb időszak fazakasságára jellemző a díszítőelemek keveredése egy-egy edény felületén. A díszítettebb példányok mellett azonban továbbra is megmaradnak az egyszerűbb, tapasztott díszítésű vagy vésett mintázatú edények. A különböző típusú benyomkodások állandó kísérőelemei az edények vésett vagy besimított díszítésének. Ezt példázza többek között a tálak és a bitronkónikus testű edények figyelemre méltó díszítése. A kiskancsók „barokkos” ornamentikájában a kannelúra dudorokkal, bevagdosásokkal, véséssel, vagy bemélyítésekkel kitöltött vonalpárokkal keveredve, lenyűgöző mintákat alkot. (113. kép) A nagykárolyi tell 2002. évi régészeti kutatása alkalmával tovább bővültek az Otomani IIIb időszak agyagművességéről szóló ismereteink. Az S7/2002 és S8/2002-es kazettákban feltárt G7 illetve G1 gödrök leletanyaga az átlagnál szegényesebb, mintegy átmentet képez a későbronzkori Hajdubagos-Csaholy/Cehâlup csoport formavilága fele. Az említett két késő-Otomani gödör kerámiájában alkalmanként olyan díszítőelemek is megjelennek, amelyeket mindeddig későbronzkori jellegzetességnek tartottunk. (114. kép)

111. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani I rétegből származó bevagdosott bordadíszekkel díszített bögre

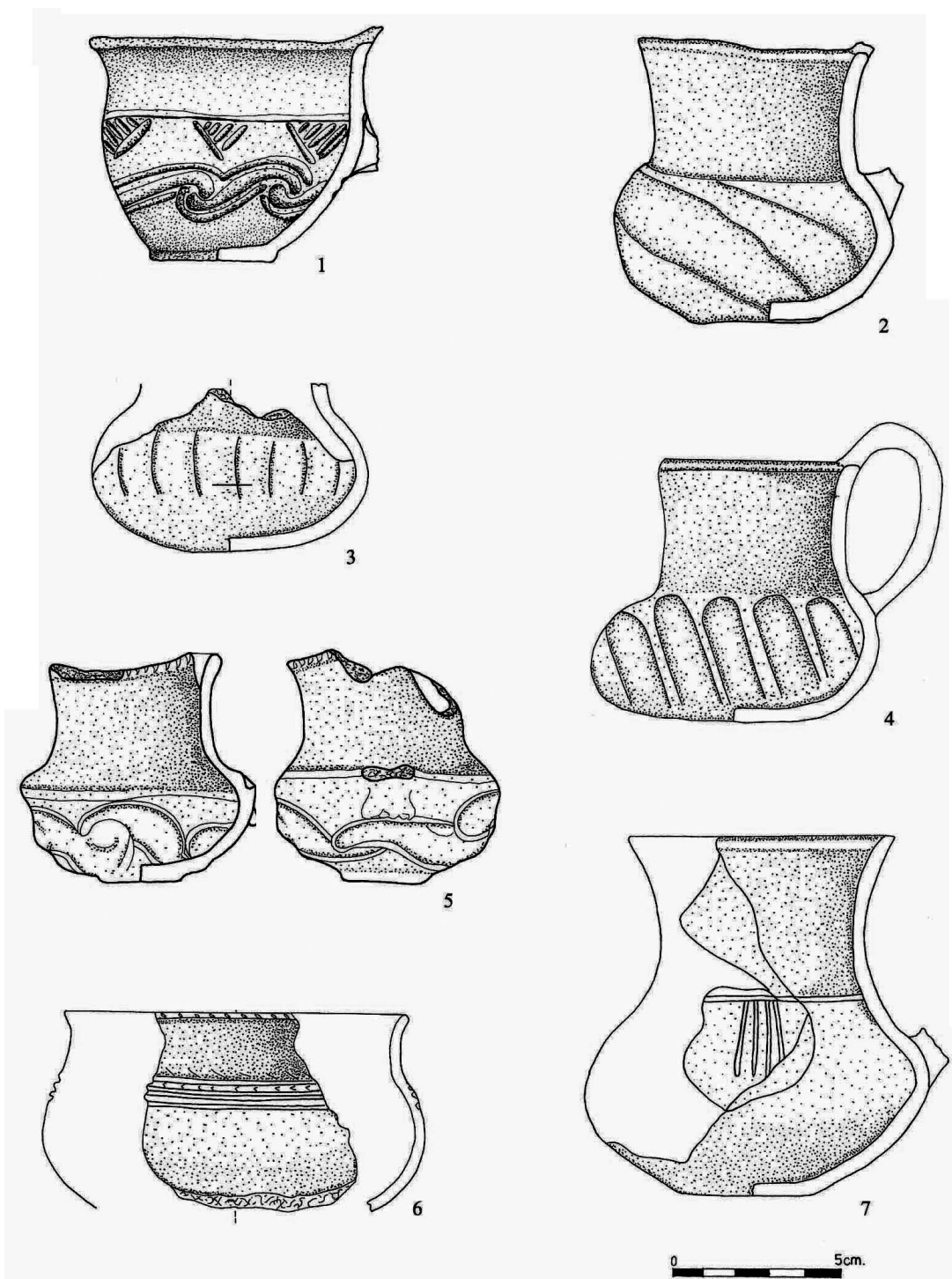
Abb. 111. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani I. Becher mit Rippendekor aus der Schicht

In Hinsicht auf die Assoziation der Verzierungselemente kann man beobachten, dass für die Keramik der Otomani I-Periode eine überproportionale Vermischung der Verzierungselemente charakteristisch war. Die gravierten oder geritzten Linienverzierungen mischten sich generell mit größeren weizenkornförmigen Vertiefungen, eventuell mit kleineren Buckeln. Die seichten Kanneluren sind zusammen mit kleinen feinen Einschnitten, mit waagerechten dreieckförmigen Abdrücken und Linienmustern auffindbar. (Abb. 111.)

In der Otomani II-Periode wurden die verschiedenen Gefäße nur mit max. zwei Elementen verziert.²⁰⁶ Die häufigsten verwendeten Ritzverzierungen mischten sich nur selten mit anderen Elementen. Die genannten Ornamentikmuster kamen zusammen mit Abdrücken oder Vertiefungen gefüllten Doppellinien vor. Die in der Verzierung der für den täglichen Gebrauch gefertigten Gefäßtypen assoziieren sich die Buckel mit verschiedenförmigen Abdrücken oder Rillen. Bei Töpfen kann neben den abgedruckten Motiven auch eine aus ungeordneten Ritzlinien und Ritzlinienband bestehender Verzierung vorkommen. Die Kannelur, mit welcher die Becher verziert wurden, ist mit weizenkornförmigen Vertiefungen oder mit gefüllten geritzten Doppellinien assoziiert.

In der Phase Otomani IIIa kann man hinsichtlich der Ornamentik der größeren Gefäße beobachten, dass die Buckel- und Ritzverzierungen assoziiert mit verschiedenen Abdrücken vorkamen. Diese Ornamentikkategorie ist in manchen Fällen assoziiert mit aus ungeordneten geritzten Linien bestehender Verzierung auffindbar. Die Kleinkrüge und Becher wurden meistens mit Kannelur verziert. Die schräge, tordierte Kannelur mischte sich nicht mit anderen Elementen. Der mit an Enden zueinander verbunden gelegten, eingeglätteten S-Buchstaben verzierte kugelförmige Becher (Abb. 112. / 1) mit nach außen gebogenem Rand und zylindrischem Hals, der innerhalb der aus dem Carei-Bobald-Tell stammenden Keramik auffindbar ist, wurde auch mit schraffierten geritzten Dreieckreihen verziert, die die Ornamentiktendenz der nächsten Unterphase vorführen. (Abb. 112.)

Für die Töpferwaren der Phase IIIb ist die Vermischung der Verzierungselemente auf der Oberfläche von manchen Gefäßen charakteristisch. Neben den etwas besser verzierten Exemplaren erscheinen die mit Buckel- oder Ritzverzierungen versehenen einfachen Gefäße. Die verschiedenartigen Abdrücke sind ständige Begleitelemente der geritzten Verzierung und der Abdruckkeramik. Ein gutes Beispiel dafür ist die bemerkenswerte Verzierung der Schüsseln und bitronkónischen Gefäße. Innerhalb der „barocken,” Ornamentik der Kleinkrüge bildet die Kannelur, vermischt mit von Knorren, Ein-

112. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Otomani IIIa rétegből származó leletanyag

Abb. 112. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld). Keramik. Otomani IIIa. Fundmaterial aus der Schicht

113. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia.
Otomani IIIb rétegből származó
árkolt dudorokkal díszített bögre

Abb. 113. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld).
Keramik Otomani IIIb. Becher mit Buckelverzierung
aus der Schicht

114. kép A Nagykároly-Bobáld tell. Kerámia. Csaholy/Cehăluș
csoportba tartozó függőleges keskeny kannelúrákkal
díszített későbronzkori kiskancsó

Abb. 114. Der Tell von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld).
Keramik. Mit senkrechten schmalen Kanneluren
verzierter Kleinkrug aus der spätbronzezeitlichen
Csaholy/Cehăluș-Gruppe

Következtetések helyett

Az északnyugat-erdélyi középső bronzkori tell-társadalom kérdésköre szorosan összefügg a Nagykároly-Bobáld település régészeti kutatásával. A településrégészeti adatok és az elméleti modellek alapján a Nagykároly-síkságon egy több regionális egységből álló hierarchikus felépítésű főnökség létezhetett. A térség valós hatalmi központja, a szatellit-települések koszorújától övezett nagykárolyi tell jelentette. Egyelőre nem tudjuk, hogy a szórt településláncon belüli többrétegű, esetenként erősített települések helyi központok szerepét töltötték-e be vagy sem.

A nagykárolyi főnökség társadalmát szedentáris életmódú, paraszti gazdálkodásmóddal rendelkező közösségek alkották. A kutatás jelenlegi állapotában egy

schnitten, Ritzungen oder Abdrücken gefüllten Doppellinien schlagende Muster. (Abb. 113.) Dank der im Jahre 2002 fortgesetzten archäologischen Forschungen des Tells von Carei (Nagykároly) haben sich auch unsere Kenntnisse über die Tonwaren der Otomani IIIb-Periode erweitert. Das Fundmaterial der in den Schnitten S7/2002 und S8/2002 freigelegten, als G7 bzw. G1 bezeichneten Gruben ist ärmer als die Mehrheit, so bildet es einen Übergang zur Formenwelt der spätbronzezeitlichen Hajdubagos-Csaholy/Cehăluș-Gruppe. Innerhalb der Keramik der erwähnten Gruben der spät-Otomani-Periode kamen auch solche Verzierungselemente zum Vorschein, die als spätbronzezeitliches Charakteristikum betrachtet wurde. (Abb. 114.)

Statt Konklusionen

Der Fragenkreis der mittlerbronzezeitlichen Tell-Gemeinschaft von Nordwestsiebenbürgen ist mit der archäologischen Erforschung der Siedlung von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) eng verbunden. Anhand der siedlungsarchäologischen Daten und der theoretischen Modelle gab es wahrscheinlich in der Carei-Ebene (Nagykárolyi-Ebene) ein aus mehreren regionalen Einheiten bestandenes hierarchisches Häuptlingstum. Das eigentliche Machtzentrum der Region war der Tell von Carei (Nagykároly), der von Satellitensiedlungen umkreist wurde. Wir wissen es noch nicht, ob die mehrschichtigen, fallweise befestigten Siedlungen innerhalb der Streusiedlungsketten die Funktion von örtlichen Zentren erfüllt hätten.

Die Gesellschaft des Häuptlingstums von Carei (Nagykároly) bestand aus solchen Gemeinschaften, die einen sedentären Lebensstil und einen bäuerlichen Wirtschaftsstil hatten. Aufgrund des heutigen Forschungsstandes konturiert sich eine zweistufige gesellschaftliche Hierarchie. Im unteren Niveau dieser Hierarchie befinden sich die offenen Siedlungen und ihre zielgerichtet mitwirkenden Haushaltseinheiten. Das ständige Stammgebiet, die Bewusstheit der gemeinsamen Lage, die im Raum und Zeit immer wiederholenden sozialwirtschaftlichen Handlungen wurden zu Bestandteilen der Kultur und brachten eine einheitliche Gesellschaft zustande. Zur führenden Schicht der Gesellschaft gehörten: die Familie des Häuptlings, sein Geschlecht und evtl. seine ferneren Verwandten. Diese wären die Bewohner des Tells von Bobald.

Der als Häuptlingswohnsitz funktionierte Tell von Carei (Nagykároly) diente als Wiederverbreitungszentrum für die untergeordneten – oder Randgebiete.